

کتابشناسی اخلاق

بخش دوم

ابوالحسن مطلبی

۱- کتابهای عربی

۱. آداب العرب و الفرس. ابن مسکویه. (رک: الحکمة الخالدة).

۲. آداب النفس. سید محمد عینائی عاملی. با مقدمه و تصحیح و حواشی سید کاظم موسوی میاموی. دو جلد. جلد اول (تهران، المكتبة المرتضوية، ۱۳۸۰ق)، ۳۳۴ص، وزیري.

این کتاب از مؤلفات معتبر در مواعظ و اخلاق است که بر یک مقدمه و ۲۶ فصل و خاتمه مرتب داشته. جلد اول تا آخر فصل چهاردهم (در نفس و آداب عزلت و صحبت و سفر و عفت و تقوی، ترغیب به اطاعت، زهد و احوال پارسایان و تواضع و حیا و وفا) و جلد دوم مشتمل بر مباحث خوف و رجاء، فقر و جوع، حرص و امل، مخالفت هوای نفس غضب و حلم، اصلاح نفس، خیر و شر، اسباب شرور، انواع خیرات و

شرور و کیفیت معاشرت اخوان صفاء، ماهیت ایمان و خصال مؤمنین، آداب دعوت الی الله تعالی و گفتار در نفس است. (رک: فهرست پیشین، ص ۴۴۷-۴۴۸)

۳. انحف السادة المتقين بشرح اسرار احياء علوم الدين. سید مرتضی زبیدی (صاحب کتاب تاج العروس). ده جلد. (مصر، چاپخانه میمنه، ۱۳۱۱ق). این کتاب شرح مزجی مفصلی است بر «احیاء علوم الدین» غزالی، شامل توضیحات لغوی و ذکر اسناد حدیث و نکات معنوی.

۴. احیاء علوم الدین. ابو حامد محمد غزالی. (مصر، مطبعة الحلبي، ۱۳۴۷ق). ۴ جلد.

۵. الاخلاق. منسوب به عارف معروف محیی الدین ابن العربی. (مصر، بی نا، ۱۳۳۲ق). این رساله که در صفحه آخر به نام «تهذیب الاخلاق» ضبط شده، مختصری است در اصول این فن به

۱۰. ادب الاسلام. صالح حمدی حماد. (مصر، چاپخانه مدرسه والده عباس اول [کذا]، ۱۳۲۵ق).
مختصری است روان شامل عقاید و آداب عبادت و علم و عمل و معاشرت و حکومت و تهذیب نفس. (فهرست پیشین، ص ۵۰۰).

۱۱. ادب الدنيا والدين. ابوالحسن علی بن محمد بن حبیب ماوردی شافعی. (قم، المنشورات الارومیه، ۱۴۰۴ق). ۳۵۰ ص. این کتاب مجموعه ای است مشتمل بر جمله ای از محاسن آداب و اخلاق و مواعظ و مرتب بر پنج باب: فضل عقل و مذمت هوا و هوس. ادب دین. ادب دنیا. ادب نفس. جنبه ادبی این کتاب غالب بر جنبه علمی آن است. (فهرست پیشین، ص ۵۰۰) این کتاب دارای شرح نیز هست (رک: منهاج الیقین).

۱۲. الادب الصغير والادب الكبير. ابن مقفع. (بیروت، دار بیروت للطباعة و النشر، بی تا).

۱۳. الاذکیاء. ابی الفرج عبدالرحمن بن علی بن الجوزی. (بی جا، مکتبه الغزالی، بی تا)، ۲۴۷ ص. مؤلف در مقدمه با اشاره به اینکه عقل مهم ترین موهبت الهی است و بهترین وسیله برای خداشناسی و کسب فضائل، داستانهایی در احوال تیزهوشان و خردمندان آورده است.

۱۴. الاربعون حدیثا فی حقوق الاخوان. محمد بن عبدالله حسینی، معروف به «ابن زهره حلبی». تحقیق نبیل رضا علوان (چاپ اول: بی جا، بی نا، ۱۴۰۵ق). ۱۰۷ ص.

۱۵. الاربعین فی اصول الدین. ابو حامد محمد غزالی. (مصر، چاپخانه الکر دستان العلمیه، ۱۳۲۸ق).

ضمیمه گفتارهایی در پند. این رساله با سبک ابن عربی مابینت دارد و در آثار وی چنین رساله ای ضبط نشده است. معجم المطبوعات العربیه (در ذیل ستون ۱۷۶) بودن این رساله را از ابن عربی تکذیب کرده و این رساله را همان تهذیب الاخلاق ابن عدی تکریتی (متوفی ۳۶۴ق، شاگرد فارابی) دانسته است. (فهرست پیشین، ص ۴۹۲).

۶. اخلاق العلماء. ابوبکر محمد بن حسین بن عبدالله آجری. تحقیق فاروق حماده. (دمشق، مکتبه العرفان، ۱۳۹۲ق).

۷. الاخلاق عند الغزالی. زکی مبارک. (مصر، چاپخانه رحمانیه، بی تا). این کتاب که دانشنامه دکترای مؤلف است، شرح احوال و بیان آراء و نقد افکار غزالی در علم اخلاق است. (فهرست پیشین، ص ۴۹۷).

۸. الاخلاق و السیر. (رساله مداواة النفوس و تهذیب الاخلاق و الزهد فی الرذائل). ابن حزم اندلسی. همراه با ترجمه به فرانسه از السیده ندی تومیش، به تصحیح احمد عمر المحصانی. (بیروت، اللجنة الدولية لترجمة الروائع، ۱۹۶۱م). متن عربی ۹۳ ص. در دیباچه آمده: آنچه در این رساله آمده، نتیجه تجربیات عمری است.

۹. الاخلاق و الواجبات. شیخ عبدالقادر مغربی، از فضلا و ادبا و نویسندگان بارع عرب و از یاران سید جمال الدین اسدآبادی. (قاهره، چاپخانه سلفیه، ۱۳۴۷ق). این کتاب در بیان اخلاق و وظایف دینی، فردی، خانوادگی و اجتماعی (طبق برنامه هفتگی) است. (فهرست پیشین، ص ۵۰۰).

این کتاب مرتب بر چهار قسم در عقاید و اسرار عبادات و اخلاق مذمومه و محموده و نمونه‌های جامعی است از روش مخصوص غزالی از ربط فقه به اخلاق و حسن تمثیل و تشبیه، و تفصیل مطالب را به مؤلفات دیگرش احاله داده است. (فهرست پیشین، ص ۲۸۶ و ۵۰۲).

۱۶. ارشاد القلوب الی الصواب المنجی من عمل به من الیم العقاب. ابو محمد حسن بن محمد دیلمی. (چاپ چهارم: لبنان، بیروت، بی تا، ۱۳۹۸ق). دو جلد در یک مجلد، جلد اول.

۱۷. الارشاد لمن طلب الرشاد. محمد حسن نائینی. (بیروت، دارالصادق، بی تا).

۱۸. اسرار الصلاة. حاج میرزا جواد ملکی تبریزی. (تهران، کتابفروشی فرهومند، ۱۳۹۱ق)، ص ۳۱۸

۱۹. اطباق الذهب. شرف الدین عبدالمؤمن بن هبة الله مغربی اصفهانی. (بیروت، المكتبة الانسیه، ۱۳۰۹ق).

۲۰. اطواق الذهب فی المواعظ و الخطب. جارالله ابوالقاسم محمود بن عمر زرخشری. شرح لغات از یوسف افندی. (چاپ سوم: بیروت، بی تا، ۱۳۱۴ق)، ص ۱۱۲

۲۱. ایقاظ العلماء و تنبیه الامراء. احمد کوزه کنانی. (قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۴)، ص ۱۳۲.

۲۲. ایها الولد. ابو حامد محمد غزالی. چاپ شده در «مجموعه الرسائل» (۳۲ رساله)، گردآورنده: ابوالقاسم عبدالرحمن ابن اسماعیل بن ابراهیم معروف به ابی شامه شافعی. (مصر، بی تا، ۱۳۲۸ق)، ص ۶۳۶. رساله ایها الولد (۲۸ صفحه) به تقاضای یکی از

شاگردان غزالی نوشته شده است. این رساله اخیراً تحت عنوان ای فرزندان به فارسی ترجمه شده است.

۲۳. بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار علیهم السلام. محمد باقر مجلسی، (چاپ سوم: بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ق)، جلد ۶۹ تا ۷۸ (درباره مکارم و معایب اخلاق و...)

۲۴. تاج العروس. ابن عطاء شاذلی. (مصر، چاپخانه عثمانیه، ۱۳۰۵ق). مؤلف «توبه» را عنوان قرار داده و به وعظ و اندرز پرداخته است.

۲۵. تذکرة السامع و المتکلم فی ادب العالم و المتعلم. ابن جماعة، تحقیق سید محمد هاشم ندوی. (حیدرآباد دکن، دائرة المعارف العثمانیه، ۱۳۵۴ق). این کتاب درباره آداب تعلیم و تعلم، فضل علم و علما، وظائف عالم و متعلم در تدریس و تدریس و تربیت و معاشرت استاد با شاگرد و غیره بحث می کند. (رک: فهرست پیشین، ص ۵۱۴)

۲۶. التربية الاجتماعية. علی فکری. (چاپ دوم: مصر، بی تا، بی تا). این کتاب در بیان آداب و وظایف و اخلاق فردی و اجتماعی است. (فهرست پیشین، ص ۵۱۶).

۲۷. التشریف بتعین وقت التکلیف. این رساله شامل ۲۳ فصل در اهمیت رسیدن انسان به مرحله بلوغ است. رک: برنامه سعادت (بخش فارسی، پانوشت).

۲۸. تفصیل لنشأتین و تحصیل السعادتین. راغب اصفهانی. «فاهره، مطبعة نورالأم، ۱۳۸۰ق». ص ۶۱. ۲۹. تلبیس ابلیس. ابن جوزی. (بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۳۶۸ق).

۳۰. تنبیه الراقدین. محمد طاهرین محمد حسین.

(چاپ سنگی، تهران، چاپخانه میرزا علی اصغر، ۱۳۱۸ق).

۳۱. تنبیه الخواطر و نزهة النواظر. (معروف به مجموعه ورام). ورام بن ابی فراس. (تهران، دارالکتب الاسلامیه، بی تا). دو جلد در یک مجلد. اختیراً به فارسی ترجمه شده است.

۳۲. التنویر فی اسقاط التدبیر. ابن عطاء الله اسکندری شاذلی. (مصر، چاپخانه میمنیه، ۱۳۲۱ق).

۳۳. تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق. ابن مسکویه (مصر، چاپخانه خیریه، ۱۳۲۳ق). این کتاب از متون استدلالی قدیمی این فن است و می نماید که محرر «کتاب الاخلاق الی نیکوماگوس ارسطو است که به خامه روان در هفت مقاله مرتب داشته است. خواجه نصیر الدین طوسی این کتاب را مبنای تألیف کتاب «اخلاق ناصری» قرار داده است.

۳۴. جامع السعادات. ملا محمد مهدی نراقی، به تصحیح و تعلیق سید محمد کلانتر و مقدمه محمد رضا مظفر. این کتاب از مؤلفات استدلالی مذهب فن اخلاق و تهذیب نفس و جامع مبانی شریعت و گفتار اهل حکمت و عرفان است و مرتب است بر سه باب (در مقدمات. اقسام اخلاق، راه حفظ اعتدال و تحصیل اخلاق ستوده) و هر بابی شامل فصولی است (فهرست پیشین، ص ۵۲۰). این کتاب جامع ترین کتاب اخلاقی است که از قلم متأخرین برآمده. (ریحانة الادب، ج ۶، ص ۱۶۵). جامع السعادات به فارسی نیز ترجمه شده است (رک: علم اخلاق اسلامی).

۳۵. حدیقة العارفین. شیخ محمد حسن شیخ الکبیر. (چاپ سنگی، تهران، چاپخانه سید مرتضی،

۱۳۲۳ق).

۳۶. الحقائق فی محاسن الاخلاق. ملا محسن فیض کاشانی. (تهران، چاپخانه اسلامیه، ۱۳۷۸ق)، ۵۵۴ص، وزیری.

این کتاب تقریباً ملخص المحجة البيضاء است و همراه با قررة العیون و مصباح الانظار، به تحقیق سید ابراهیم میانی، به چاپ رسیده است. جالب توجه است که مرحوم مؤلف این کتاب را در متجاوز از ۸۳ سالگی، در مدت چند ماه نوشته است (فهرست، پیشین، ص ۴۰۷).

۳۷. الحقوق. سید صدرالدین. (بغداد، چاپخانه دارالسلام، ۱۳۲۹ق). رساله مختصری است درباره بخشی از وظایف و مسؤولیتهای شخصی نسبت به دیگران. (فهرست پیشین، ص ۵۲۳).

۳۸. الحکمة الخالدة. ابن مسکویه. با تحقیقات و مقدمه و فهارس از عبدالرحمن بدوی. (مصر، بی تا، ۱۹۵۲م). این کتاب از جوامع مؤلفات قدیمه در آداب و امثال و حکم و پند و اندرز ملل مختلفه است و مطالب حکمی بالطائف ادبی آمیخته شده و در چهار بخش و خاتمه ترتیب یافته. مطالب کتاب به اختصار: بخش اول، کتاب جاویدان خرد با دیگر از حکم و آداب پارسیان باستانی که مؤلف بدان ضمیمه نموده است از مواعظ آذرباد و سخنان بزرگمهر، گفتار قباد، گفتار انوشیروان، گفتار بهمن آراء و عقاید جمله دیگر از دانایان ایران ... بخش دوم حکم و اقوال حکمای هند. بخش سوم گفتار حکمای عرب. بخش چهارم حکمای روم. خاتمه در جمله ای از گفتار دانایان متقدم و ارباب فضل از وصایای عامری و غیره است. این کتاب همان کتاب

«آداب العرب و الفرس» است. (فهرست پیشین، ص ۳۶۹، ۳۷۰ و ۵۲۳).

۳۹. خصائص الشيعة. سيد محمد مهدی کاظمی قزوینی. (بغداد، چاپخانه دارالسلام، ۱۳۴۱ق).

۴۰. الخلق الكامل. محمد احمد جاد المولی. (مصر، چاپخانه حجازی، ۱۳۵۱ق). چهار جلد. این کتاب از مؤلفات مفصل و استدلالی این فن و جامع آراء متقدمین و افکار متأخرین است. هر یک از مباحث علمی این فن را تشریح و تحقیق و در چهار جلد مرتب داشته است.

۴۱. الدروس الاخلاقية. شيخ جعفر نقدي. (نجف، چاپخانه الراعی، ۱۳۵۷ق).

۴۲. الذريعة الى مكارم الشريعة. راغب اصفهانی. (نجف، منشورات المطبعة الحيدرية، ۱۳۷۸ق)، ۲۶۸ ص.

۴۳. ذكرى للجمهور. سيد محمد مهدی کاظمی قزوینی. (نجف، چاپخانه علوی، ۱۳۴۶ق).

۴۴. رسائل اخوان الصفا. گروهی از مؤلفین. (قم، مركز الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۵ق)، ۴ مجلد. درباره چگونگی تصنیف این رسائل بنگرید به شرح محمد بن حسین بیه جندی بر تحریر مجسطی، کشف الظنون و فرهنگ معین (بخش اعلام، ذیل کلمه «اخوان الصفا»). در پایان یکی از رساله ها آمده است: عسی أن يتأمل المتأمل في هذه الرسائل ويتنبه من نوم الغفلة و يتقظ من مواظ الحيوانات و خطبهم و يتأمل كلامهم و اشاراتهم لعله يفوز بالوعظة الحسنة.

۴۵. رسائل الجنيد. ابو القاسم جنید بن محمد بن جنید خزاز قواریری بغدادی. (لندن، چاپخانه لوزاک کمپانی، ۱۹۶۲م).

۴۶. رساله در اخلاق. عربی. امام شیرازی، [؟] مقدمه عبدالعلیم صالح مصری (مصر، چاپخانه موسوعات، ۱۳۱۹ق). این رساله مرتب است بر سه بخش (هر بخشی دارای دو فصل) در اصول و مقدمات این فن و آداب ملوک و درباریان و نصائح و حکم که برای وزیر صاحب دیوان الممالک محمد نامی تألیف شده. (فهرست پیشین، ص ۵۳۲).

۴۷. رساله در سلوک. عربی. میرزا ابوالقاسم ذهبی شیرازی معروف به میرزا بابا. (چاپ سنگی، تهران، بی نا، بی تا).

۴۸. رسل الملوك. ابوعلی حسین بن محمد معروف به «ابن الفراء». (قاهره، چاپخانه النجمن تألیف و ترجمه و نشر، ۱۳۶۶ق).

۴۹. الروض الفساق. عبدالله بن سعد بن عبدالکافی مصری مکی. (مصر، چاپخانه میمنیه، ۱۳۱۱ق).

۵۰. الرياض الخزعلية في سياسة الانسانية. شيخ خزعلخان (یا: شیخ محمد بن عیسی نجفی که به گفته «الذریعه» برای شیخ خزعل خان نگاشت و به نام وی نشر یافت). (مصر، چاپخانه هندیه و عمومیه، ۱۳۲۱ق).

۵۱. رياض السالكين. مير سيد علي خان كبير. دو جلد در یک مجلد (بی جا، بی نا، بی تا)، چاپ سنگی، بدون صفحه شمار. این کتاب در شمار بهترین شرحهای «صحیفه سجادیه» است. صحیفه پر است از مطالب نغز اخلاقی. شارح، مفاهیم ارزشمند آن را قابل فهم گردانیده است. محققان مسائل اخلاقی با مراجعه به این کتاب گرانسنگ درمی یابند که در منابع

- اخلاقی - تربیتی، دارای مقامی بس رفیع است.
۵۲. زواهر الجواهر. امیر بهاء الدین محمد مختاری نائینی، با مقدمه و حواشی میر سید احمد روضاتی. (اصفهان، چاپخانه جیل المتین، ۱۳۳۸).
۵۳. مستزاج الملوك. ابوبکر محمد طرطوشی. (مصر، چاپخانه ازهریه، ۱۳۱۹ق).
۵۴. السعادة و الاسعاد فی السيرة الانسانية. ابو الحسن عامری نیشابوری، به تصحیح مجتبی مینوی. (تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۴۹۰ص). «این کتاب مشتمل است بر اصول اخلاق و تدابیر عملی که در حیات دنیا، از برای سعید شدن و سعید کردن ضروری شناخته شده است. این اصول و تدابیر را مؤلف کتاب از ترجمه های عربی مؤلفات ارسطو و سایر فلاسفه استخراج کرده و با نکات و تعلیمات و اندرزها و حکایاتی که در کتب ایران و هند و عرب یافته است و مناسب و مؤید گفته های یونانیان تشخیص داده است در هم آمیخته و کتابی در سیرت اخلاق انسانی و قوانین و سیاست و اصول تربیت و تدبیر منزل از آن ترتیب داده است. (مقدمه مصحح).
۵۵. سلوک المالك. مؤلف نامعلوم. (مصر، چاپ سنگی، چاپخانه جمعیة المعارف، ۱۲۸۶ق).
۵۶. شرح منازل السائرين. کمال الدین عبدالرزاق کاشانی. به تصحیح ابراهیم لاریجانی، چاپ سنگی. (تهران، بی نا، ۱۳۱۵ق). ۳۰۰ص.
۵۷. الطب الروحاني. ابن الجوزی. (قاهره، مکتبه القدسی، بی تا)، ۵۴ص.
۵۸. الطريق الى الله. شیخ حسین بحرانی، با مقدمه شیخ مهدی سماوی. (تهران، مکتبه نینوی

- الحديث، ۱۳۸۷ق). ۱۳۲ص. در مقدمه کتاب از قول سید صدر چنین آمده: «ما رأیت کلاماً احسن من کلامه فی باب اخلاق...» (ص ۲۳).
۵۹. طهارة القلوب. ضیاء الدین ابو محمد عبدالعزيز احمد بن سعید بن عبدالله دمیری مصری معروف به «دیرینی». در حاشیه «نزهة المجالس» (مصر، چاپخانه عثمانیه، ۱۳۱۰ق).
۶۰. عدة الداعي و نجاح الساعي. ابن فهد حلّی. (قم، کتابفروشی وجدانی، بی تا)، ۳۱۷ص.
۶۱. عدة الصابرين و ذخيرة الشاکرين. ابن قیم جوزیه، با حواشی زکریا علی یوسف. (مصر، چاپخانه امام، بی تا).
۶۲. علم الاخلاق. ابو علی سینا، (چاپ شده در «مجموعه الرسائل»، ۱۷ص). (رک: ذیل عنوان «ایها الولد»).
۶۳. عوارف المعارف. شیخ شهاب الدین ابو حفص عمر بن محمد بن عبدالله سهرودی شافعی. در حاشیه «احیاء العلوم» (مصر، چاپخانه میمنیه، ۱۳۱۲ق) چاپ شده است.
۶۴. الفرج بعد الشدة. قاضی تنوخی، (مصر، مکتبه الخانجی، ۱۳۷۵ق)، ۵۱۸ص.
۶۵. فلاح السائل. سید بن طاووس. (قم، دفتر تبلیغات اسلامی، بی تا). ۲۹۱ + ۳ص، رقی.
۶۶. الفضائل و الاضداد. سید محمد شیرازی. (نجف، چاپخانه الغری، ۱۳۷۷ق). این کتاب خلاصه معراج السعادة مرحوم نراقی است. (فهرست پیشین، ص ۵۵۱).
۶۷. الفلسفة الاخلاقية. ابن مسکویه ابو علی

احمد بن محمد. تصحيح عبدالعزیز عزت. (مصر، بی نا، ۱۹۴۶م)، ۴۵۵ص.

۶۸. فلسفة الاخلاق فی الاسلام. محمد جواد مغنیه. (چاپ دوم: بیروت، دارالعلم للملایین، ۱۹۷۹)، ۲۳۲ص، وزیرى.

۶۹. کتاب الصدق. ابوسعید خزاز. (بمبئی، چاپ سنگی، بی نا، بی تا).

۷۰. کتاب من اخلاق العلماء. الشیخ محمد سلمان. (قاهره، بی نا، ۱۳۵۳ق).

۷۱. کشف الریبة عن احکام الغیبة. شهید ثانی. (تهران، منشورات المكتبة المرتضوية، بی تا)، ۱۰۰ص.

۷۲. کشف المحجة لثمره المهجة. رضی الدین علی بن طاووس حلی. (قم، منشورات مكتبة الداوری، بی تا). ۱۹۶ص. این کتاب وصیتنامه ای است که مؤلف برای فرزندش نگاشته است.

۷۳. کلمات طریقه. فیض کاشانی. (چاپ سنگی، تهران، بی نا، ۱۳۱۶ق).

۷۴. کیف تکسب الاصدقاء. سید محمد حیدری. (بغداد، مطبعة المعارف، ۱۹۵۴م).

۷۵. کیمیاء السعادة. ابو حامد محمد غزالی، ۳۵ص. این رساله در «مجموعه الرسائل» که پیشتر از آن یاد کردیم (رک: ایها الولد) چاپ شده و در معرفت نفس است و غیر از کیمیای سعادت فارسی است.

۷۶. محات فی وسائل التریبة الاسلامیة و غایاتها. محمد امین مصری. (چاپ چهارم: بیروت، دارالفکر، ۱۳۹۸). ب + ۲۵۴ص، وزیرى.

۷۷. محاسبة النفس. رضی الدین علی بن طاووس حلی. (تهران، منشورات المكتبة المرتضوية،

بی تا)، ۸۸ص.

۷۸. محاسن الآداب. شیخ محمد بن حسین بن سعید الجبعی العالی. (صیدا، بی نا، ۱۳۴۹ق).

۷۹. المحاسن. احمد بن محمد بن خالد برقی. (نجف، منشورات المطبعة الحیدریة، ۱۳۸۴ق)، ۵۲۵ص.

۸۰. المحاسن و الاضداد. جاحظ. (لبنان، دار مكتبة العرفان، بی تا)، ۳۰۳ص.

۸۱. المحاسن و المساوی. ابراهیم بن محمد بیهقی. (بیروت، دارصادر، ۱۳۹۰ق).

۸۲. المحجة البيضاء فی تهذیب الاحیاء. ملا محسن فیض کاشانی. (قم، انتشارات اسلامی، بی تا)، هشت جلد در چهار مجلد، وزیرى، زركوب. این کتاب تحریر و تهذیب (احیاء العلوم) غزالی است. و از اسقاط بعضی حکایات و داستانهای نامعقول و نیز حذف و تبدیل و اختصار و تفصیل و توضیح برخی از فصولی که ملائم با طبع شریعت نیست، یاد کرده است. (فهرست پیشین، ص ۴۶۵). مرحوم فیض خود، این کتاب را تلخیص و به نام «الحقائق فی اسرار الدین و محاسن الاخلاق» موسوم نموده است (همان، ص ۳۶۷).

۸۳. مداوة النفوس فی تهذیب الاخلاق. ابن حزم اندلسی. (دمشق، المطبعة النیل، ۱۳۲۴ق)، ۷۷ص، رقعى.

۸۴. مرآت الرشاد فی الوصیة الی الاحبة و الذریة و الاولاد. شیخ عبدالله مامقانی، تحقیق محیی الدین مامقانی. (چاپ سوم: قم، المطبعة العلمیة، ۱۳۹۷ق)، ۲۳۲ص.

۸۵. مرآت الكمال فی الآداب و السنن. شیخ

عبدالله مامقانی. (چاپ سنگی: نجف، بی نا، ۱۳۴۲ق)،
۲۹۵ص.

۸۶. المراقبات. حاج میرزا جواد ملکی تبریزی،
(قم، انتشارات امام مهدی، ۱۳۶۳)، ۳۰۸ص، وزیری.

۸۷. مسکن الفؤاد عند فقد الاحبة و الاولاد.
شهید ثانی، تحقیق مؤسسه آل البيت عليهم السلام لاهياء
التراث. (چاپ اول: قم، مؤسسه مذکور، ۱۴۰۷ق).

۸۸. مشکاة الانوار فی غرر الاخبار. طبرسی.
(نجف، المكتبة الحیدریه، ۱۳۸۵ق)، ۳۳۵ص. در مقدمه
آمده: کتاب حافل بالآداب و الاخلاق.

۸۹. مصباح الانظار. مؤلف نامعلوم. این رساله یک
رشته گفتگویی است در عنوان «قال الواقد قال العالم» در
معارف و اخلاق. ریحانة الادب (ج ۳، ص ۲۴۵) این
رساله را از فیض کاشانی ضبط کرده است. رساله به
ضمیمه «الحقائق فی محاسن الاخلاق» (رک: الحقائق
... چاپ شده است. (فهرست پیشین، ص ۵۶۵).

۹۰. معدن الجواهر و یاضة الخواطر. کراچکی،
تحقیق سید احمد حسینی. (ج ۳: قم، مطبعة استوار،
۱۳۹۴ق)، ۸۴ص.

۹۱. المعمرون و الوصایا. ابو حاتم سجستانی
(بی جا، دار احیاء الكتاب العربیة، ۱۹۶۱م)، تحقیق
عبد المنعم عامر.

۹۲. مکارم الاخلاق. ابو نصر رصی الدین حسن
بن فضل طبرسی. تحقیق محمد حسین اعلمی (چاپ
ششم: بیروت، اعلمی، ۱۳۹۲ق).

۹۳. مکاشفة القلوب. مؤلف نامعلوم. (مصر،
چاپخانه میمنیه، ۱۳۲۷ق).

۹۴. مناهل الاشواق. سید محمد صفی الدین

حسین عاملی (صیدا، چاپخانه العرفان، ۱۳۵۱). این
کتاب مجموعه ای است در اخلاق و پند و آداب و
احکام شریعت. (فهرست پیشین، ص ۵۷۳).

۹۵. من وحی الاخلاق. سید مصطفی موسوی
اعتماد. (نجف، منابع الثقافة الاسلامیة، ۱۳۸۰ق)،
۵۹ص، رقی.

۹۶. منهاج العابدین. ابو حامد محمد غزالی،
تصحیح احمد المکتبی. (مصر، چاپخانه میمنیه،
۱۳۰۵ق).

۹۷. منهاج الیقین. اویس وفا (معروف به خان
زاده). (استانبول، چاپخانه محمود بک، ۱۳۲۸ق).

۹۸. منیة المرید فی ادب المفید و المستفید. شهید
ثانی، تحقیق رضا مختاری. (قم، دفتر تبلیغات اسلامی،
۱۴۰۹ق)، ۴۹۶ص، وزیری. میرزای شیرازی بزرگ
در باره این کتاب چنین مرقوم فرموده است: چقدر
شایسته است که اهل علم مواظبت نمایند به مطالعه این
کتاب شریف، و متأدب شوند به آداب مزبوره در آن.
(مقدمه تحقیق، ص ۵۵). در باره این کتاب بنگرید به
مجله آینه پژوهش، شماره ۲ (مرداد - شهریور ۶۹).

۹۹. المواعظ. شیخ صدوق. (قم، انتشارات
هجرت، بی تا)، ۱۴۰.

۱۰۰. المواعظ العدیده. تهذیب و اضافات لکتاب
الاثنی عشریه. آیت الله مشکینی، با شرح و تعلیق علی
احمد میمانجی. (چاپ سوم: قم، انتشارات صحفی،
بی تا)، ۳۳۸ص.

۱۰۱. میزان العمل. ابو حامد محمد غزالی، (چاپ
دوم: مصر، مطبعة العربیة، ۱۳۴۲ق).

۱۰۲. نزهة المجالس. عبدالرحمن بن عبدالسلام بن

۲- متون اخلاقی متفکران خارجی

۱. آیین دوست یابی. دیل کارنگی. ترجمه سیروس عظیمی. (چاپ ششم: تهران، کانون معرفت، بی تا). ۲۲۴ ص.
۲. آیین زندگی. (چگونه تشویش و نگرانی را از خود دور کنیم و بهتر زندگی نماییم). دیل کارنگی. ترجمه و نگارش حسام الدین امامی. (چاپ چهارم، تهران، کانون معرفت، بی تا).
۳. اتکاء بنفس. امرسن. ترجمه حیدر قراچه داغی. (تهران، کتابفروشی رازی، ۱۳۱۹). ج ۱، ۵۸ ص.
۴. اخلاق. سموئیل اسمایلز. ترجمه محمد سعیدی. (تهران، بنگاه مطبوعاتی صفی علیشاه، ۱۳۴۶).
۵. اخلاق. باروخ اسپینوزا. ترجمه محسن جهانگیری. (تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۴)، ۳۳۵ ص.
۶. اخلاق. پیر ژانه. ترجمه بدرالدین کتابی. (اصفهان، چاپخانه امامی، ۱۳۳۱)، ۱۳۳ ص.
۷. اخلاق نظری و علم آداب. امکانات و شرایط. ژرژ گورویچ. ترجمه حسن حبیبی. (تهران، قلم، ۱۳۵۸)، ۲۴۷ ص.
۸. اخلاق و انسان. الگانا تانونا کروتووا. ترجمه پرویز شهریار. (چاپ دوم: تهران، انتشارات فردوس، ۱۳۶۱)، ۲۷۸ ص، رقی.
۹. اخلاق و سیاست در جامعه. برتر اندراسل. ترجمه محمود حیدریان. (تهران، وحید، ۱۳۴۹)، ۳۲۳ ص.

عبدالرحمن بن عثمان صفوری شافعی. (مصر، چاپخانه المعاهد، ۱۳۵۳ق)، دو جلد.

۱۰۳. نزهة الناظرین. تقی الدین عبدالملک معروف به «شیخ عبید» (مصر، چاپخانه میمنیه، ۱۳۰۸ق).
۱۰۴. نور الحقیقه و نور الخدیقه فی علم الاخلاق. عزالدین حسین بن عبدالصمد عاملی (پدر شیخ بهائی)، تحقیق محمد جواد حسینی جلالی. (قم، مطبعة سید الشهداء، ۱۴۰۳ق)، ۳۲۰ ص.
۱۰۵. نور الهدایه، شیخ نجیب الدین رضا. (تهران، چاپخانه علمی، ۱۳۲۵). کتاب در آداب سلوک و بر یک مقدمه و هفت اصل و یک خاتمه مرتب است. (فهرست پیشین، ص ۴۸۰ و ۵۸۱).
۱۰۶. وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعة. شیخ محمد بن حسن حر عاملی، تصحیح عبدالرحیم ربانی شیرازی. (چاپ دوم: بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا)، ۶۰۳ ص، وزیری. جلد ۱۱، کتاب الجهاد (ابواب جهاد النفس و ماینا سبه).
۱۰۷. الوصایا لابن العربی. ابن العربی. (بیروت، علمی، بی تا).
۱۰۸. هدیه الملوک. سید حسین طیب همدانی. (چاپ سنگی، نجف، چاپخانه علمی، ۱۳۵۸ق). این رساله، نگارش ساده ای است در سلوک. (فهرست پیشین، ص ۵۸۳).
۱۰۹. هل ترید السعادة اقرأ و وصایا لقمان. محمد حسن نائینی. (بیروت، دارالصادق، بی تا). این کتاب مجموعه ای است از وصایای لقمان به فرزندش.

۱۰. اخلاق و شخصیت. جان دیوئی.
ترجمه مشفق همدانی. (تهران، بنگاه مطبوعاتی صفی
علیشاه، ۱۳۳۴). ۲۹۲ ص.
۱۱. اربع رسائل. گردآورنده: لوئیس شیخو یسوعی.
(بیروت، چاپخانه آباء یسوعی، ۱۹۲۳ م). مجموعه ای
است مشتمل بر چهار رساله. رساله اول در سیاست از
دامسطیوس رساله دوم در تدبیر منزل از روفس طبیب
یونانی. رساله سوم: الاحادیث المطربة تألیف ابوالفرج
ملطی معروف به ابن العبری. رساله چهارم در حقیقت
نفی هم و غم و اثبات زهد منسوب به افلاطون. (رک:
فهرست آستان قدس، ج ۶، ص ۵۰۱-۵۰۲).
۱۲. اسرار نیکبختی. ا. س. م. سارون.
ترجمه ابوالقاسم پاینده. (بی جا، بی نا، بی تا)،
ص ۱۴۳
۱۳. اعتماد به نفس. سموئیل اسمایلز.
ترجمه علی دشتی. (چاپ یازدهم، تهران، جاویدان،
۱۳۵۵)، ۲۴۶ ص.
۱۴. انسان برای خویشتن. (پژوهشی در
روانشناسی اخلاق). اریک فروم. ترجمه اکبر تبریزی.
(تهران، کتابخانه بهجت، ۱۳۶۰)، ۲۷۲ ص.
۱۵. پندنامه مارکوس. (قیصر روم).
ترجمه عبدالرحیم بن ابوطالب تبریزی. (اسلامبول،
مطبعة اختر، بی تا).
۱۶. چگونه می توان خوشبخت بود. گلد
اسمیت. ترجمه نصرت الملوک کشمیرزاده. (چاپ
چهارم: تهران، چاپ اقبال، ۱۳۵۸)، ۱۶۴ ص.
۱۷. خود را بشناس. ژان فینو. ترجمه شجاع
الدین شفا. (تهران، کتابفروشی علمی، ۱۳۱۸)،

- ۱۲۳ ص.
۱۸. خوش بین باشید. ویکتور پووشه.
ترجمه محسن جهانسوز. (چاپ دوم: تهران، امیر کبیر،
بی تا)، ۵۶ ص.
۱۹. در آغوش خوشبختی. لرد آویبوری.
ترجمه ابوالقاسم پاینده. با مقدمه محمد حجازی. (چاپ
دهم: تهران، جاویدان، بی تا).
۲۰. دو سر چشمه اخلاق و دین. هانری برگسون.
ترجمه حسن حبیبی. (تهران، شرکت انتشار، ۱۳۵۸)،
۳۵۶ ص.
۲۱. راه خوشبختی. (حکمت عملی، حفظ
الصحة - اخلاق). ویکتور پووشه. ترجمه و نگارش دکتر
نصرت الله کاسمی. (تهران، کتابخانه و مطبعة دانش.
۱۳۱۵). ج ۱، ۱۳۸ ص.
۲۲. روش زندگی. لرد آویبوری. ترجمه و نگارش
عبدالوهاب فرید (تنکابنی). (تهران، دانش، ۱۳۵۱)،
ص ۲۳۷
۲۳. شجاعت. افلاطون. ترجمه دکتر رضا
کاویانی. (تهران، چاپخانه رنگین، ۱۳۳۳).
۲۴. علم الاخلاق الی نیکوماخوس.
ارسطاطاليس. حکیم نامی یونانی. مترجم از یونانی به
فرانسه بارتلمی سانتهلیر و از فرانسه به عربی احمد
لطفی السید. (قاهره، دارالکتب المصرية، ۱۳۴۳ ق).
۲۵. فلسفه اخلاق. لوماربه. ترجمه مهرانگیز
منوچهریان. (تهران، بی نا، ۱۳۲۷). (فهرست پیشین،
ص ۵۵۱).
۲۶. فلسفه اخلاق: حکمت عملی. زکس.
ترجمه ابوالقاسم پورحسین. (چاپ دوم: تهران، امیر کبیر،

۱۳۶۲)، ۱۳۶، ص، رقعی.

۲۷. مشارب عمده اخلاقی. فرانسوا، گرگوار. ترجمه ابوالقاسم پورحسینی. (تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۶۰)، ۱۰۲، ص.

۲۸. وظیفه. سموئیل اسمایلز. ترجمه مهرداد مهرین. (تهران، انتشارات معرفت، بی تا)، ۳۳۰، ص، رقعی.

۲۹. هزار اندرز کنفوسیوس: پیشوای اخلاقی چین. ترجمه غ. وحید مازندرانی. (تهران، تیراژه، ۱۳۶۳)، ۱۸۷، ص، مصور.

۳- مقالات

«آموزشهای اخلاقی در حوزه». حوزه. ش ۲۳ و ۲۴ (آذر و دی - بهمن و اسفند ۶۶).

«اخلاق تحلیلی». سید محسن خرازی. نور علم. ش ۱ (مهر ۶۲). ۸۰-۸۴؛ ش ۲ (دی ۶۲). ص ۶۱-۶۹.

«اخلاق مبلغ». حوزه. ش ۳۹ (مرداد و شهریور ۶۹). ص ۹۹-۱۳۲.

«استعمار و ارزشهای اخلاقی». حوزه. ش ۱۷ (آبان ۶۵). ص ۹۴-۱۱۳.

«اصول نوشتار اخلاقی». حوزه. ش ۱۹ (فروردین و اردیبهشت ۶۶). ص ۸۹-۱۱۳.

«ایمان پستوانه اخلاق». حوزه. ش ۱۵ (تیر ۶۵). ص ۸۳-۱۱۱.

«حسد». نور علم. ش ۱ (مهر ۶۲). ص ۳۰-۴۹.

«خودآگاهی عرفانی انگیزه سلوک اخلاقی».

حوزه. ش ۱۴ (اردیبهشت ۶۵). ص ۸۶-۱۰۴.

«ضرورت و ویژگیهای استاد و راهنما در اخلاق». حوزه. ش ۲۸ (مهر و آبان ۶۷). ص ۱۱۵-۱۲۵.

«مقدمه ای بر اخلاق اسلامی». حوزه. ش ۴ (اردیبهشت ۶۳). ص ۷۰-۸۰؛ حوزه. ش ۵ (تیر ۶۳). ص ۵۷-۷۴؛ حوزه. ش ۶ (شهریور ۶۳). ص ۷۴-۸۹.

«نگاهی به منابع اخلاق». حوزه. ش ۲۰ (خرداد و تیر ۶۶). ص ۸۷-۱۰۰؛ حوزه. ش ۲۱ (مرداد و شهریور ۶۶). ص ۶۹-۸۷.

«نگرشی بر مسلکهای اخلاقی». حوزه. ش ۱۰ (تیر ۶۴). ص ۸۲-۹۲.

«نگرشی به مکتب اخلاقی امام خمینی [قدس سره الشریف]». حوزه. ش ۳۷-۳۸ (فروردین و اردیبهشت - خرداد و تیر ۶۹). ص ۲۶۱-۲۹۰.

«ویژگیهای درس اخلاق و آداب شاگردی آن». حوزه. ش ۲۹ (آذر و دی ۶۷). ص ۸۹-۱۰۶.

«هدف در اخلاق اسلامی». حوزه. ش ۹ (فروردین ۶۴). ص ۸۰-۹۴.

